

1209-2 (2e)

Startnotitie m.e.r.

Golfcourse t Hogeland Steendam

Golfcourse 't Hogeland Steendam

Startnotitie milieueffectrapportage

Opdrachtgever:
Westwal b.v.
Stochteren

Grontmij Advies & Techniek b.v., Adviesgroep Ruimte
Zwolle, 6 november 2001

Beknopte verantwoording

Titel : Golfcourse 't Hogeland te Steendam
Startnotitie milieueffectrapportage

Documentnummer : OV/99000373/SaBo

Datum : 6 november 2001

Auteur(s) : Drs. S.L. Bouwmeester, Drs. M.W. Groen

Gecontroleerd : Drs. M.W. Groen

Goedgekeurd : Drs. H.A.M. de Gucht

Inhoudsopgave

Beknopte verantwoording.....	3	
1	Inleiding.....	5
1.1	Aanleiding	5
1.2	Rol van de startnotitie.....	6
1.3	Inspraak	6
1.4	Leeswijzer	6
2	Problemanalyse en doelstelling.....	7
2.1	Probleembeschrijving.....	7
2.1.1	Recreatie algemeen	7
2.1.2	Golfsport in het bijzonder.....	7
2.1.3	Behoeftte golfcourse 't Hogeland	8
2.2	Locatie-afweging.....	9
2.3	Doelstelling.....	10
2.4	Relevante beleidskaders	10
3	Huidige situatie en uitgangspunten voor ontwerp	13
3.1	Inleiding.....	13
3.2	Schets studiegebied	13
3.3	Recreatie.....	13
3.4	Bodem en water	14
3.5	Landschap en cultuurhistorie	15
3.6	Ecologie.....	16
3.7	Verkeer en infrastructuur	17
4	Voorgenomen activiteit en alternatieven	19
4.1	Inleiding.....	19
4.2	Voorgenomen activiteit.....	19
4.2.1	Algemeen	19
4.2.2	Aanleg en onderhoud.....	19
4.2.3	Uitgangspunten voor de inrichting.....	20
4.3	Alternatieven	20
4.3.1	Nul-alternatief	20
4.3.2	Meest Milieuvriendelijk Alternatief (MMA)	21
5	Te onderzoeken effecten.....	23
Bijlage 1:	Procedure m.e.r. en bestemmingsplan	
Bijlage 2:	Schematisch overzicht van een hole	
Bijlage 3:	Geraadpleegde literatuur	

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In november 2000 heeft golfclub 't Hogeland, thans gevestigd nabij Appingedam, bij de gemeente Slochteren een verzoek ingediend voor medewerking aan de realisatie van een golfcourse nabij het Schildmeer. In overleg met de golfclub is Westwal b.v. voornemens de golfcourse te ontwikkelen ten zuiden van het Schildmeer (zie figuur 1.1). De ontwikkeling van de golfcourse is een m.e.r.-plichtig¹ besluit omdat de omvang van de golfcourse 18 holes of meer bedraagt en gedeeltelijk is geprojecteerd op een andere dan een volledig agrarische bestemming (Besluit Milieueffectrapportage 1994, bijlage C, artikel 10.2). Om de golfcourse te kunnen realiseren dienen twee bestemmingsplannen van de gemeenten Slochteren (te weten het bestemmingsplan Buitengebied [herziening 1997], en het bestemmingsplan Steendam-Kern/Schildmeer, 1994) te worden herzien. Het MER wordt opgesteld om de milieubelangen volwaardig mee te nemen in het besluit tot wijziging van de vigerende bestemmingsplannen.

Figuur 1.1 **Locatie Golfcourse 't Hogeland**

¹ m.e.r. = de procedure van milieueffectrapportage
MER = het milieueffectrapport

1.2 Rol van de startnotitie

De startnotitie geeft inzicht in de aard, omvang en locatie van de voorgenomen activiteit. Daarnaast wordt aangegeven welke alternatieven worden onderzocht en wordt een globale beschrijving gegeven van de te verwachten milieugevolgen. Voorliggende startnotitie in het kader van de m.e.r.-plicht, maakt duidelijk aan de gemeenteraad, de bevolking van gemeente Slochteren, belangengroepen, de commissie voor de milieueffectrapportage (Cie-mer) en de wettelijke adviseurs, wat verwacht kan worden van het MER.

Opgemerkt wordt hier dat deze startnotitie nog geen concreet ontwerp voor de golfcourse bevat. Het ontwerp wordt tijdens het m.e.r.-proces opgesteld door een nog nader te bepalen ontwerper. Deze startnotitie en de richtlijnen die hierop volgen (zie ook bijlage 1) geven de randvoorwaarden en uitgangspunten voor het ontwerp van de golfcourse, alsmede voor eventuele varianten voor de inrichting.

1.3 Inspraak

De inspraakmomenten zijn belangrijke onderdelen in de besluitvormingsprocedure. Het eerste inspraakmoment in de m.e.r.-procedure vindt plaats direct na de publicatie van de startnotitie en duurt vier weken. In deze weken kunnen wensen ten aanzien van de inhoud van het MER kenbaar worden gemaakt. Deze reacties moeten schriftelijk worden ingediend.

In de richtlijnen voor het MER, die worden opgesteld door het bevoegd gezag (de gemeenteraad van Slochteren), wordt rekening gehouden met de aandachtspunten die uit de inspraak naar voren zijn gekomen. Het inspraaktraject duurt 13 weken en wordt afgerond met het vaststellen van de richtlijnen door het bevoegd gezag.

In Bijlage 1 is de gehele m.e.r.-procedure weergegeven in relatie tot de bestemmingsplanprocedure. De vaststelling van het bestemmingsplan is het besluit (in het kader van de Wet op de Ruimtelijke Ordening) waarvoor dit MER dient te worden opgesteld. Het bestemmingsplan maakt de uiteindelijke aanleg van de golfcourse planologisch mogelijk.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk twee wordt een probleemanalyse gegeven en wordt de doelstelling geformuleerd. Ingegaan wordt op onder andere de ontwikkeling van de golfsport en van locatie 't Hogeland te Steendam tot op heden. Tevens wordt het bestaande beleidskader aangegeven.

In hoofdstuk drie wordt de huidige milieu situatie beschreven en worden op basis van deze beschrijving uitgangspunten geformuleerd voor het ontwerp van de golfcourse.

Het vierde hoofdstuk geeft een nadere beschrijving van de voorgenomen activiteit en alternatieven die in beschouwing kunnen worden genomen.

Tenslotte worden in hoofdstuk vijf de te verwachten effecten aangegeven.

2 Probleemanalyse en doelstelling

2.1 Probleembeschrijving

2.1.1 Recreatie algemeen

De vraag naar recreatieterreinen zal de komende jaren sterk toenemen. Dit komt door demografische en economische ontwikkelingen, maar ook omdat de aard van de vraag verandert. Zo is er de laatste jaren bijvoorbeeld sprake van dat de sportbeoefening door oudere generaties sterker stijgt dan onder jongere. Hierdoor stijgt ook de sportbeoefening in de buurt van de woonplaats. Ten aanzien van de aard van de vraag vertaalt met name de verwachte welvaarts-groei en gezinsverdunding zich in een vraag naar ontspanning, natuurbeleving en het buitenleven. Verwacht wordt dat actieve recreatievormen buitenshuis, zoals zwemmen, wandelen, fietsen, golf en watersport steeds populairder worden (Vijfde Nota over de Ruimtelijke Ordening, 2001).

2.1.2 Golfsport in het bijzonder

De laatste jaren heeft de golfsport in Nederland een enorme groei doorgemaakt. Zowel het aantal golfbanen als het aantal golfers is sterk toegenomen. In 1982 waren er 13.820 bij de Nederlandse Golf Federatie (NGF) aangesloten golfers (NGF, 1998). Het aantal clubgebonden golfers is gestegen tot 83.350 in 2000. Daarnaast is er een nieuwe categorie golfers ontstaan, die buiten de verenigingen om de golfsport beoefent: de zogenaamde witte golfers. In 2000 is de omvang van deze groep golfers 44.575, waardoor het totaal aantal golfers in 2000 uitkomt op 127.925 (Vergoossen et al, 2000).

De Katholieke Universiteit Nijmegen heeft in 2000 een onderzoek uitgevoerd naar de ontwikkeling van het aantal golfers tot 2005 (Vergoossen et al, 2000). In dit onderzoek is Nederland verdeeld in vier regio's.

De uitkomsten van het onderzoek voor de regio Noordoost², waaronder ook Slochteren valt, zijn gepresenteerd in tabel 2.1. Het uitgangspunt voor de raming van het aantal golfers in 2005 is de huidige bezettingsgraad van de banen. De prognose van het aantal golfers is vervolgens gebaseerd op de bevolkingsprognose van de Rijks Planologische Dienst (RPD).

Dit onderzoek heeft geresulteerd in een maximum en een minimum scenario, gebaseerd op cijfers van de Nederlandse Golf Federatie (NGF). In het maximum scenario wordt verondersteld dat voor de leeftijdsgroepen waar de participatiegraad lager is dan het landelijk gemiddelde, deze zich in 2005 heeft ontwikkeld tot het landelijk gemiddelde. In het minimum-scenario zal deze aanpassing zich minder snel volstrekken.

² Onder de regio Noordoost vallen de provincies Overijssel, Drenthe, Groningen en Friesland.

Tabel 2.1 **Ontwikkeling van het aantal golfers in regio Noordoost**
(Vergoossen et al, 2000)

	nu			Groei			2005		
	leden	witten*	Totaal	leden	witten*	Totaal	Leden	witten*	Totaal
maximum scenario	20.900	4.125	25.025	6.750	9.350	16.100	27.650	13.475	41.125
minimum scenario	20.900	4.125	25.025	4.525	4.750	9.275	25.425	8.875	34.300

* 'witte' golfers zijn golfers die buiten de verenigingen om de golfsport beoefenen

In het maximum scenario is de groei van het aantal golfers in de regio Noordoost geraamd op 16.100, zodat het totaal aantal golfers in 2005 toeneemt tot 41.125. Dit betekent dat in de regio Noordoost in 2005 1,1 % van de inwoners van 15 jaar en ouder de golfsport beoefent.

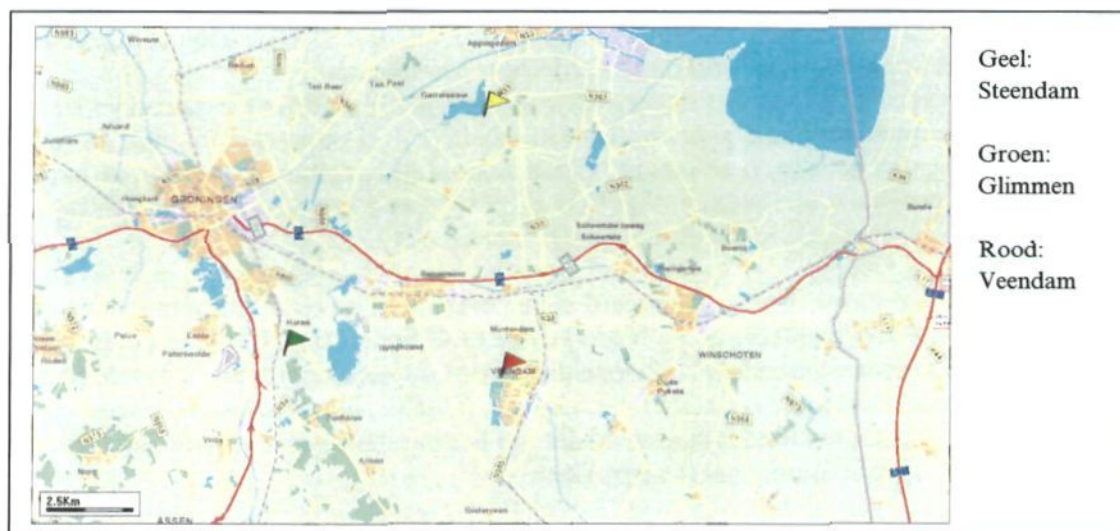
In het minimum scenario is de groei in de regio Noordoost geraamd op 9.275 golfers, waardoor het totaal aantal golfers in 2005 uitkomt op 34.300. In dit scenario beoefent in de regio Noordoost 0,9 % van de inwoners van 15 jaar en ouder de golfsport.

Het aantal niet clubgebonden golfers ('witten') neemt sneller toe dan het aantal clubgebonden sporters. Daarnaast wordt geschat dat er in Nederland circa 20.000 golfers helemaal niet zijn aangesloten. Uitgaande van deze gegevens en het algemene gegeven dat een Nederlander graag in clubverband zijn sportactiviteiten bedrijft, wijst erop dat er voor golfers niet voldoende faciliteiten zijn om in clubverband de golfsport te beoefenen.

2.1.3 Behoeftte golfcourse 't Hogeland

Volgens het 'Behoeftte-onderzoek Golfsport Nederland' (Verdonk et al, 1988) moet een 18-holes wedstrijd baan over 900 leden beschikken om rendabel te zijn. In een straal van 15 kilometer rondom de golfcourse-locatie wonen ongeveer 125.000 mensen (niet meegerekend is Stad Groningen, Meerstad en de nog te realiseren Blauwe Stad).

Figuur 2.1: golfbanen in de provincie Groningen

Uitgaande van 80% Nederlanders ouder dan 15 jaar, betekent dit dat er in het maximum scenario in 2005 in principe plaats is voor de ontwikkeling van 1,3 golfcourse en in het minimum scenario voor de ontwikkeling van één golfcourse³. De behoefte aan golfterrein in de provincie Groningen blijkt tevens uit het feit dat de banen in de omgeving van het plangebied (golfbaan in Glimmen en een Golfbaan in Veendam zie figuur 2.1.3) lange wachtlijsten kennen.

Golfclub 't Hogeland maakt reeds gebruik van een driving range bij Appingedam. De club beschikt echter niet over een volwaardige baan, maar heeft wel meer dan 200 leden en een wachtlijst.

2.2 Locatie-afweging

De gekozen locatie voor het Golfcourse 't Hogeland ligt in de lijn van provinciaal en gemeentelijk beleid. De locatie is als zoekgebied weergegeven in figuur 2.2. Binnen dit zoekgebied dient de golfcourse, maar ook een ecologische verbindingzone een plaats te krijgen. Het Schildmeer vervult twee functies. Enerzijds maakt het meer onderdeel uit van de ecologische hoofdstructuur. In het bestemmingsplan wordt dan ook het grootste deel van de oevers van het meer aangewezen als natuurlijke oevers. Anderzijds heeft het meer een recreatieve functie. Een klein deel in de bocht aan de zuidoostzijde is aangewezen als recreatieve oever. Waterrecreanten kunnen hier aanmeren, er zijn gelegenheden voor verblijfsrecreatie en er zijn aanliggende recreatieve fiets- en wandelroutes.

Figuur 2.2: Zoekgebied Golfcourse 't Hogeland

Kenmerkend voor het huidige toeristisch-recreatieve aanbod rondom het Schildmeer is de relatieve kleinschaligheid van voorzieningen en recreatiebedrijven. Om de draagkracht van dit recreatieve geheel te vergroten wordt in het bestemmingsplan Steendam-Kern/Schildmeer het beleid om het huidige aanbod uit te breiden vastgelegd in de bestemming "recreatieve doeleinden nader

³ 125.000 mensen, 80% daarvan is ouder dan 15 jaar (dat is 100.000 mensen). Berekend wordt het aantal golfers in deze groep: het maximumscenario komt dat dan neer op 1,2% van 100.000 = 1200, voor 1 baan zijn 900 mensen nodig dus $1200/900 = 1,3$ baan. Het minimumscenario wordt 0,9% van 100.000 = 900, dus 1 baan.

uit te werken". Uitbreiding en veranderingen in het plangebied hebben tot doel het tot stand brengen van een volledig en gevarieerd pakket voorzieningen dat seizoensverlenging kan bewerkstelligen. In het vigerende bestemmingsplan is een deel van het plangebied gereserveerd voor een nieuwe recreatieve voorziening. Het betreft met name de gebieden met wilgenstruweel in het westelijk deel van het plangebied waar de mogelijkheid bestaat voor een (verblijfs)recreatieve bestemming. Zuid-westelijk van het plangebied voor de golfcourse rust een agrarische bestemming.

Het onlangs gegraven zandgat ten westen van de Damsterweg zal worden betrokken bij de ontwikkeling van het gehele golfcoursegebied door inpassing van recreatieve en ecologische aspecten. Integratie van bestaande en toekomstige functies en elementen in het studiegebied blijft dus mogelijk bij de ontwikkeling van golfcourse 't Hogeland. Het zandgat zal verbonden worden met het Schildmeer en in de richting van Siddeburen via de te hergraven Schipsloot en kan eventueel in de toekomst ook verbinding krijgen met de plas van Vlaanderen.

Ook in het Provinciaal OmgevingsPlan is het studiegebied aangemerkt voor recreatie. Dat betekent dat recreatief gebruik richting gevend is aan de invulling van het gebied. In het gebied dient nog nadere invulling te worden gegeven aan de ecologische verbindingzone. Eventuele inpassing van een dergelijke (robuuste) verbindingzone op de golfcourse is zeer goed mogelijk.

Een andere locatie voor de golfcourse wordt niet overwogen. Resumerend bestaat de motivering van de locatiekeuze uit vier argumenten:

- Het beleid, zowel provinciaal als gemeentelijk, is afgestemd op de (verdere) ontwikkeling van een recreatieve functie op de locatie;
- De ligging van de golfcourse is centraal ten opzichte van enkele grotere kernen in de provincie Groningen (Appingedam/Delfzijl, Groningen, Hoogezand-Sappemeer en in de toekomst ook Meerstad en Blauwe Stad);
- De ecologische verbindingzone kan ingepast worden in de golfcourse;
- Een groot deel van de gronden is reeds in bezit van de opdrachtgever.

2.3 Doelstelling

Het hoofddoel is de realisatie van een golfcourse, zodat aan de groeiende vraag naar golfsportaccommodaties kan worden voldaan en golfclub 't Hogeland een volwaardige speelgelegenheid krijgt. Daarbij wordt gestreefd naar zoveel mogelijk positieve milieueffecten die deze ontwikkeling tot gevolg kan hebben. Nevendoel is het verstevigen van de regionale recreatieve functie van het Schildmeergebied.

2.4 Relevante beleidskaders

In het MER wordt een beschrijving gegeven van de vigerende beleidsnota's op rijks- en provinciaal niveau die betrekking hebben op de voorgenomen activiteit of de locatie daarvan. Met name belangrijk zijn de 5^e Nota Ruimtelijke Ordening en het Provinciale Omgevings Plan. Van beide worden hieronder de hoofdlijnen met betrekking tot de golfsport weergegeven.

5^e Nota Ruimtelijke Ordening

Voor recreatie en sport is tot 2030 een extra ruimtebehoefte van 144.000 ha geraamd. De vraag naar recreatieruimte is gebaseerd op bestaand Rijksbeleid en op aannamen omtrent de wenselijke hoeveelheid recreatieruimte per huishouden. Beiden factoren zorgen ervoor dat de vraag naar recreatiegebieden de komende jaren sterk zal toenemen. De landschappelijke en recreatieve kwaliteit-

ten blijven achter bij de stedelijke ontwikkelingen en er is reeds een onbalans tussen groen en rood, waardoor er een inhaalslag nodig is om *de bruikbaarheid* en *toegankelijkheid* van het buitengebied rond de steden te vergroten.

Grootschalige '*regionale parken*' moeten voor meer recreatiemogelijkheden binnen het stedelijk netwerk zorgen. Golfbanen maken onderdeel uit van het ruimtelijk programma voor deze gebieden.

Binnen de stedelijke netwerken dienen zowel binnenstedelijke als buitenstedelijke recreatiegebieden voor de stedelijke bevolking te worden gecreëerd.

De ruimte voor recreatie zal voor het grootste deel worden gecombineerd met die voor water, natuur en landbouw. Daarnaast zal zij moeten passen bij de noodzakelijke veranderingen in grondgebruik en waterhuishouding.

Provinciaal Omgevings Plan

In het provinciale beleid wordt voor de omgeving van het studiegebied de nadruk gelegd op de openheid van het gebied en handhaven van dit karakter. De hoofdfuncties van het gebied zijn recreatie en (gedeeltelijk) landbouw. De hoofddoelstelling behorende bij recreatie is het behoud en de ontwikkeling van mogelijkheden voor recreatie. Landbouw heeft als hoofddoelstelling het handhaven en verbeteren van productieomstandigheden voor landbouw. In het landbouwgebied is recreatie toegestaan zolang het geen beperkingen oplegt aan de agrarische bedrijfsvoering.

Overig beleid

In het MER wordt voorts ingegaan op gemeentelijke ruimtelijke plannen zoals de Landschaps- en Groenvisie en het Raamplan Recreatie en Toerisme en het milieuprogramma. Ook worden de vigerende bestemmingsplannen besproken.

3 Huidige situatie en uitgangspunten voor ontwerp

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden in het kort de belangrijkste aspecten van de huidige situatie beschreven. Als eerste wordt een korte schets gegeven van het studiegebied. Vervolgens wordt ingegaan op de aspecten bodem en water, landschap, recreatie, cultuurhistorie en grondgebruik, ecologie en verkeer. De huidige situatie stelt belangrijke voorwaarden voor de ontwikkeling van de golfcourse en eventuele alternatieven voor de inrichting. De randvoorwaarden of uitgangspunten die gelden voor het ontwerp worden eveneens per aspect aangegeven. In hoofdstuk 4 wordt ingegaan op alternatieven.

3.2 Schets studiegebied

Het studiegebied is gelegen in de gemeente Slochteren aan de zuidrand van recreatiegebied Schildmeer. Het terrein wordt aan de oostzijde begrensd door de Damsterweg, aan de westzijde door de Kappershuttenweg en aan de noordzijde door de Roegeweg. De zuidelijke begrenzing loopt iets ten zuiden van de aansluiting van de Geerlandweg op de Damsterweg, en wordt dan in een denkbeeldige lijn doorgetrokken in zuidwestelijke richting tot aan de Kappershuttenweg.

Figuur 3.1 impressie omgeving toekomstige Golfcourse

De aansluiting van de Roegeweg op de Damsterweg dient in de toekomst te verbeteren. De kenmerkende boerderij, gelegen op het beoogde golfterrein, kan daarin een rol spelen als landmark.

Ten oosten van de huidige locatie is een zandgat geslagen voor zandwinning ten behoeve van een groot infrastructureel werk. Het zandgat wordt in de toekomst mogelijk verbonden met het Schildmeer aan de ene zijde en de oude te hergraven Schipsloot (naar Siddeburen) aan de andere zijde.

3.3 Recreatie

De gemeente Slochteren vervult een recreatieve functie voor zowel de eigen bevolking als ook voor de stad Groningen en de regio Appingedam-Delfzijl. Het Schildmeergebied speelt in die recreatieve functie een grote rol. Het maakt

onderdeel uit van het Damsterdiepcircuit dat van belang is voor de waterrecreant.

In dit gebied neemt de waterrecreatie een grote plaats in, maar ook verblijfsrecreatie en watergebonden dagrecreatie spelen een rol van betekenis. In de uitloop van de provinciale ecologische hoofdstructuur (PEHS) en de verbindingzone ligt de nadruk op extensieve vormen van recreatie (wandelen, fietsen, paardrijden, kanoën). De ontwikkeling van recreatie dient hand in hand te gebeuren met de ondersteuning van natuurontwikkeling. De bestaande recreatiestrook aan de zuidzijde van het Schildmeer bestaat uit een terrein voor dagrecreatie met een zwemstrand en een surfstrand, jachthaven Boei 12 waarbij recreatiewoningen zijn gebouwd, camping De Otter en een jong bouselement dat openbaar toegankelijk is.

Figuur 3.2 omgeving recreatiegebied Schildmeer

Naast watergerichte recreatie bestaat in Steendam tevens aanleiding voor toevoegen van landgebonden vormen van recreatie. Zo kan de aantrekkingskracht voor nieuw publiek worden vergroot en daarmee de aantrekkelijkheid van de locatie voor langer verblijf en een langer seizoen. De gemeente Slochteren denkt hierbij aan een landgebonden vorm van recreatie. Hiervoor heeft de gemeente reeds een deel van het huidige studiegebied bestemd als uitbreidingsgebied voor landgebonden recreatie. De invulling van dit gebied met een golfcourse vervult tevens een functie voor bewoners van oost-Groningen.

Uitgangspunten voor ontwerp

Recreatieve routes (wandel-, fiets- en/of ruiterspaden) kunnen worden geïntegreerd in het ontwerp van de golfbaan. De golfbaan dient voorts ingepast te worden in de zuidelijke strook van het Schildmeer-gebied zodat een visueel-landschappelijke relatie tussen golfbaan en recreatiegebied ontstaat waarin ook de bestaande campings en recreatiewoningen een plaats hebben.

3.4 Bodem en water

Bodem

Het Schildmeer ligt in het overgangsgebied tussen het Drents plateau en het kleigebied. De bodem in het studiegebied bestaat voor het grootste deel uit veengronden en in het zuidelijke deel veldpodzolgronden. De veengronden hebben een ondergrond van ondiep zand (ondieper dan 120 cm of tussen 40 en 120 cm). De veldpodzolgronden bestaan uit leemarm en zwak lemig zand. Het oorspronkelijke laagveengebied ligt beneden NAP. Uit boringen die zijn gedaan voor het zandgat blijkt dat in delen van het gebied slappe veengronden voorkomen. Het grootste gedeelte bestaat uit ondiepe toplagen met daaronder zand. De samenstelling van het zand varieert. De bodemdaling in het gebied is sinds de veenontginning, het inklinken van veen en door bemaling alsmede de aardgaswinning vanaf de jaren '60 aanzienlijk geweest. De gemiddelde maai-

velddaling bedraagt circa 0,5 cm per jaar. In het geohydrologisch onderzoek voor het zandgat worden mogelijke zettingseffecten in de omgeving beschreven. In het MER zal dit onderzoek aangevuld worden met de geohydrologische gegevens van (de rest van) het plangebied.

Uitgangspunten voor ontwerp

De 'greens' en de 'tees' (zie bijlage 2) stellen de hoogste eisen aan de bodemopbouw. In het bodemprofiel is voor genoemde terreindelen een laag gehalte aan leem of klei vereist ten behoeve van de gewenste stroefheid. Bij de aanleg van deze onderdelen zal hoofdzakelijk geschikt zand moeten worden aangebracht. Hierbij wordt gestreefd naar een gesloten grondbalans: voor zover mogelijk zal het zand afkomstig zijn uit het plangebied zelf. Hiervoor lijken goede mogelijkheden aanwezig gezien de bodemopbouw in het plangebied. Overigens moet rekening worden gehouden met zettingsgevoeligheid van de bodem.

Grond- en Oppervlaktewater

In het POP worden de aan het studiegebied aangrenzende natuurgebieden aangemerkt als verdroogde gebieden. In deze gebieden dient het gewenste grondwaterregime te worden gerealiseerd. Het herstellen van het grondwaterregime in deze gebieden kan voor de aanleg van de golfcourse gevolgen hebben met betrekking tot drainagemogelijkheden. De hydrologische situatie wordt in het MER beschreven, hierbij moet rekening worden gehouden met eventuele hydrologische verbanden met de verdroogde natuurgebieden.

De voorkomende grondwatertrappen in het studiegebied zijn III (waarvan de GHG < 40 en de GLG 80-120 cm beneden maaiveld) en VI (waarvan de GHG 40-80 en de GLG > 120 cm beneden mv.). Uit het geohydrologisch onderzoek voor het zandgat is gebleken dat de grondwaterstand circa 0,6 à 1,0 meter beneden maaiveld is.

Het Schildmeer en het nog niet zolang bestaande oppervlaktewater in het zandgat aan de westzijde van de Damsterweg zijn de grootste oppervlaktewateren in de omgeving. Verder bestaan in het studiegebied zelf een aantal sloten.

Uitgangspunten voor ontwerp

Op de 'tees' en 'greens' mag de grondwaterstand niet lager zijn dan 70 – 80 cm beneden maaiveld. De baan als geheel moet voldoende drooglegging hebben om het hele jaar bespeelbaar te kunnen zijn. Gezien de resultaten van het geohydrologisch onderzoek ten behoeve van het zandgat, lijken hier geen noemenswaardige problemen op te treden met betrekking tot drooglegging. De ontwatering wordt gerealiseerd door glooiende fairways en drainage op de tees en greens. In het ontwerp worden waterpartijen opgenomen. De waterpartijen dragen bij aan het vasthouden van water in het gebied en kunnen een functie vervullen ten behoeve van ecologische waarden op en rondom de golfcourse. Berekening van de golfbaan zal met name plaatsvinden met water uit het zandgat. In het ontwerp wordt gestreefd naar het zoveel mogelijk behouden van bestaande sloten.

3.5 Landschap en cultuurhistorie

Het landschap in de omgeving van het studiegebied is gevormd toen het na de laatste ijstijd (het Holoceen) warmer werd en zich veen ging vormen in de lager gelegen plekken. De eerste permanente bewoners brachten het gebied in cultuur. Door het recht van opstrek ontstond een strokenverkaveling die de boogvorm van de ontginningsas, waar nu de dorpen liggen, vormden. Deze verkaveling is nu voor het grootste gedeelte verdwenen en heeft plaatsgemaakt voor

blokverkaveling. In principe wordt voor het studiegebied gestreefd naar het behouden van de karakteristieke openheid.

Het huidige landschap in het studiegebied kan worden gekarakteriseerd als een open gebied met regelmatige blokverkaveling. Op enkele plaatsen zijn puntsgewijze verdichtingen te vinden bestaande uit wilgenstruweel. Het gebied wordt overwegend gebruikt als landbouwgebied.

Cultuurhistorische aspecten zijn vooral gekoppeld aan het lint dat gevormd wordt door de dorpen. Indien blijkt dat het gebied archeologisch waardevol is, of er indicatie is voor archeologische waarden, zal hier in het MER nader op worden ingegaan.

Uitgangspunten voor ontwerp

In het ontwerp zal zoveel mogelijk worden aangesloten bij de huidige landschapskarakteristiek. Het is een redelijk open gebied en de inrichting van de golfcourse wordt daarop aangepast. Er zullen extra hoogteverschillen aangebracht moeten worden om een aantrekkelijke baan te maken. De hoogteverschillen dienen aan te sluiten bij de structuur van het huidige landschap.

3.6 Ecologie

Het studiegebied is oostelijk gelegen van de toekomstige provinciale ecologische hoofdstructuur. Het gebied zelf valt net buiten deze PEHS. In de omgeving van het studiegebied wordt een natte provinciale ecologische verbindingzone uitgewerkt die het Schildmeer in de oost-zuid-oostelijke richting (richting Wagenborgen) gaat verbinden met overige natte ecologische gebieden. Inpassing van een dergelijke (robuuste) verbindingzone in de golfcourse is zeer goed mogelijk. Overigens kan ook een eventuele droge verbindingzone (over land) ingepast worden in de golfcourse. Het Schildmeer zelf vormt een schakel in de keten van waterrijke gebieden in Groningen, waartoe ook behoren het Zuidlaardermeer, Foxholstermeer, Hooilandspolder, Kooipolder en Eems-Dollardgebied. Deze keten is van belang voor water- en weidevogels. Om de recreatieve functies van het Schildmeer te beperken zodanig dat de natuurlijke functies behouden kunnen blijven is een deel van de oever aangewezen als recreatieve oever. Het betreft de zuidoostelijke oever in de "bocht" nabij Steendam. De overige oevers zijn bestemd als natuurlijke oevers.

Het studiegebied wordt in het POP aangemerkt als betekenisvol gebied voor niet-broedvogels (ganzen, zwanen en steltlopers). De bossen in het gebied worden tevens aangemerkt als voor broedvogels en vegetatie betekenisvolle bossen en besloten gebieden. Het bosgebiedje is toegankelijk gemaakt voor extensief recreatief gebruikt en er is een kleine parkeerplaats gelegen.

Knelpunten

De belangrijkste knelpunten in de huidige situatie voor de ecologische infrastructuur en bestaande natuurwaarden zijn versnippering, eutrofiering, en verdroging.

▪ Versnippering

Versnippering is een belangrijk actueel knelpunt voor zowel flora als fauna. Versnippering wordt veroorzaakt door barrières in de ecologische infrastructuur of verkleining van bestaande gebieden met natuurwaarden. In het studiegebied worden thans barrières gevormd door akkers en wegen.

- Eutrofiëring

Eutrofiëring is de verrijking van de bodem met voedingsstoffen. Eutrofiëring treedt op door zure depositie/stikstof-depositie en het inwaaien/inspoelen van meststoffen vanuit de omliggende landbouwgrond. Dit leidt tot verrijking en het verdwijnen van minder algemene soorten.

- Verdroging

Verdroging treedt mogelijk op door drainage. Dit kan leiden tot een verarming van de biodiversiteit.

Uitgangspunten voor ontwerp

In het ontwerp zullen bestaande natuurwaarden worden gehandhaafd en waar mogelijk zal worden gezocht naar mogelijkheden om natuurwaarden te versterken. Een ecologische verbindingzone vormt hierin een belangrijk aanknopingspunt. Met name eutrofiëring en verdroging zullen door de voorgenomen activiteit worden beperkt. Door een goede inpassing van de golfbaan in de open gedeeltes maar ook bij de aaneengesloten ingeplante stroken wilgstruweel kunnen de landschappelijke en natuurlijke waarden behouden blijven en versnippering worden voorkomen. Daarnaast is het van belang inrichtingsmaatregelen te nemen die rustverstoring door recreanten in het aangrenzende natuurgebied (weidevogelgebieden behorend tot provinciaal milieubeschermingsgebied) inperken. Inpassing van een eventuele ecologische verbindingzone kan zeer wel plaatsvinden in de ontwikkeling van de golfcourse.

3.7 Verkeer en infrastructuur

Het terrein wordt nu slechts bij de bestaande boerderij ontsloten. De ontsluiting van de toekomstige golfcourse zal op een andere wijze moeten plaatsvinden. In de toelichting van het vigerende bestemmingsplan Steendam-Kern / Schildmeer heeft de gemeente reeds aangegeven dat een ontsluiting van een eventueel op zichzelf staand object in dit gebied het best kan plaatsvinden via een lus welke aantakt op de Roegeweg, ter hoogte van de entreegebieden van Boei 12 en de Otter aan de overzijde van de weg. Bij deze lus kunnen voorzieningen en parkeergelegenheid worden gesitueerd. In het ontwerp voor de golfcourse kunnen deze aanbevelingen als uitgangspunten worden meegenomen.

Binnen een straal van 1000 meter van de grens van het plangebied bevindt zich een NAM winlocatie. De leidingen van en naar de NAM winlocatie (oostelijk van het plangebied gelegen) bevinden zich aan oostzijde van het plangebied. In het gebied van het zandgat bevindt zich een waterleiding met een diameter van 350 mm. In het MER zullen de in het plangebied aanwezige leidingen worden weergegeven.

4 Voorgenomen activiteit en alternatieven

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt het voorgenomen initiatief toegelicht. Hierbij wordt ingegaan op algemene inrichtingseisen en specifieke uitgangspunten ten aanzien van het ontwerp van het golfterrein. Tevens wordt aangegeven hoe omgegaan wordt met alternatieven voor de inrichting van het terrein. Ten aanzien van de inrichting van een hole, is in bijlage 2 een schematisch overzicht gegeven met een verklarende woordenlijst.

4.2 Voorgenomen activiteit

4.2.1 Algemeen

Het voornemen betreft de ontwikkeling van een volwaardige 18 holes wedstrijd baan. Een volwaardig 18 holes wedstrijd baan bestaat uit 18 holes, een driving range en een oefenbaan. De golfcourse wordt voorzien van een (verlichte) driving range en putting en pitching green.

Voor het optimaal beoefenen van de golfsport is het van belang dat de holes zodanig worden gesitueerd dat een logisch verloop in het spel mogelijk is. Te grote loopafstanden worden bij voorkeur vermeden en in verband met de veiligheid wordt ook het lopen tussen de opeenvolgende holes tegen de spelrichting in vermeden.

Het clubhuis (waarvan de locatie nog niet bekend is) is begin- en eindpunt van drie rondes: hole 1-9, hole 10-18 en de kleine oefenbaan. Ook de oefenvoorzieningen (zoals de driving range) dienen in de nabijheid van het clubhuis te worden gerealiseerd. Het verdient de voorkeur om het clubhuis te lokaliseren nabij de doorgaande weg. Zoals reeds in hoofdstuk 3 is aangegeven bestaat er bij de gemeente een voorkeur voor realisering van de parkeergelegenheid ontsloten op de Roegeweg. Een logische situering van het clubhuis zal in de nabijheid van de parkeergelegenheid zijn.

Het deel van het golfterrein dat niet direct voor het spel gebruikt wordt heet het buitengebied. Dit gebied, maar ook de roughs en fairways, vormen belangrijke elementen die de natuur en landschapswaarden van het totale gebied kunnen versterken. Het hedendaagse ontwerp van golfbanen is dan ook voor een belangrijk deel gericht op de ontwikkeling van natuur en landschapswaarden. Hiervoor wordt ook het Handboek voor natuur op golfbanen (Grontmij, 1996) gehanteerd.

4.2.2 Aanleg en onderhoud

De golfsport stelt hoge eisen aan de kwaliteit en de verzorging van de grasmat van het eigenlijke speelveld (met name de 'tees' en de 'greens'). In deze terreindelen moet de bodem voldoende draagkrachtig zijn en toch voldoende doorlatend om het ontstaan van regenwaterplassen zo veel mogelijk te voorkomen. Daarnaast moet de bodem een geschikt groeimilieu vormen voor een dichte grasmat.

Uiteraard moeten voldoende voedingsstoffen aanwezig zijn om voldoende en gelijkmatige grasgroei te garanderen. Het beheer omvat doorgaans maatregelen zoals maaien, afvoeren van maaisel, bemesten en beluchten van de bodem, dressen (het aanbrengen van een zeer dunne laag scherp zand), lokaal bijzaaien. Deze maatregelen betreffen met name de holes zelf. Daarbuiten kan het beheer minder intensief zijn.

4.2.3 Uitgangspunten voor de inrichting

Een aantal belangrijke uitgangspunten voor het ontwerp zijn aangegeven in hoofdstuk 3 en hebben betrekking op voor het gebied belangrijk milieuaspecten. Samengevat zijn deze uitgangspunten:

- **Recreatie:** integratie van recreatieve routes (paden) en aansluiten bij het recreatieve gebied zuidelijk van het Schildmeer. Recreatief medegebruik (buiten de paden) van het golfterrein zelf voor bijvoorbeeld wandelen, fietsen of paardrijden wordt om veiligheidsredenen beperkt, de mogelijkheden voor recreatief medegebruik worden in het MER beschouwd;
- **Bodem:** gestreefd wordt naar een gesloten grondbalans, voor zover mogelijk zal het zand afkomstig zijn uit het plangebied zelf, rekening houdend met zettingsgevoeligheid van de bodem en aanwezige ondergrondse infrastructuur;
- **Grond- en oppervlaktewater:** onttrekking van grondwater wordt zo veel mogelijk beperkt, de waterpartijen dragen daarnaast bij aan het vasthouden van water in het gebied. Bestaand oppervlaktewater zal zoveel mogelijk worden aangewend voor beregening;
- **Landschap en cultuurhistorie:** er wordt aangesloten bij de huidige landschapskarakteristiek, waarbij bestaande landschapselementen zoveel mogelijk worden gehandhaafd en cultuurhistorische waarden worden gerespecteerd en/of opgenomen;
- **Ecologie:** bestaande natuurwaarden worden gehandhaafd en waar mogelijk zal worden gezocht naar mogelijkheden om natuurwaarden te versterken en potenties te benutten. Een ecologische verbindingzone zal mogelijk onderdeel uitmaken van de golfcourse.

4.3 Alternatieven

Kenmerkend voor milieueffectrapportage is dat verschillende alternatieven met elkaar worden vergeleken op (mogelijke) milieueffecten. Verplichte alternatieven om op te nemen in het MER zijn het nul-alternatief en het meest milieuvriendelijk alternatief (MMA). Hieronder worden beide alternatieven toegelicht. Deze alternatieven worden vergeleken met het voorkeursalternatief, zoals dat ontworpen wordt op basis van bovenstaande uitgangspunten (paragraaf 4.2) en eventueel aanvullende punten die in de inspraak en in de richtlijnen voor het MER worden aangedragen.

4.3.1 Nul-alternatief

Het nulalternatief of ook wel de referentiesituatie vormt de situatie waarin de golfcourse niet wordt ontwikkeld en gaat uit van voortzetting van het huidige, overwegend agrarisch gebruik, invulling van de recreatief-toeristische bestemmingen (dag- en verblijfsrecreatie) en mogelijke ontwikkeling van het zandgat als recreatieplas.

4.3.2 Meest Milieuvriendelijk Alternatief (MMA)

Hierin zullen, op basis van een analyse van varianten op onderdelen (bijvoorbeeld de locatie van het clubhuis, de ontsluiting, etc.) en algemene richtlijnen, aanvullende maatregelen zijn opgenomen om verwachte negatieve milieueffecten zoveel mogelijk te beperken en positieve effecten te bevorderen. Theoretisch gezien is het ook mogelijk dat op basis van de belangrijkste thema's en van varianten op onderdelen tot één voor het milieu optimaal plan wordt gekomen. Het voorkeursalternatief en het MMA vallen dan samen.

5 Te onderzoeken effecten

In het MER zal nader worden ingegaan op de effecten die optreden als gevolg van de ontwikkeling van Golfcourse 't Hogeland. Effecten worden bepaald ten opzichte van de autonome ontwikkeling, dat wil zeggen bij voortzetting van het huidige agrarisch gebruik en inrichting van het zandgat als recreatief object. Bij de effectbepaling wordt onderscheid gemaakt tussen effecten die optreden in de aanlegfase en effecten die optreden in de gebruiksfase.

Hier wordt reeds aangegeven welke aspecten en criteria binnen die aspecten in het MER aan de orde kunnen komen:

- *Bodem en water*

Hierbij gaat het met name om bodemtechnische maatregelen voor het clubhuis, het grondverzet, nieuwe waterelementen, bodemafdichting, drainage en beregening.

- *Landschap, cultuurhistorie en archeologie*

Criteria die van belang zijn betreffen de inpassing in het bestaande landschapskarakter en bestaande elementen, beplanting van roughs en fairways en omgang met eventuele cultuurhistorische waarden.

- *Ecologie*

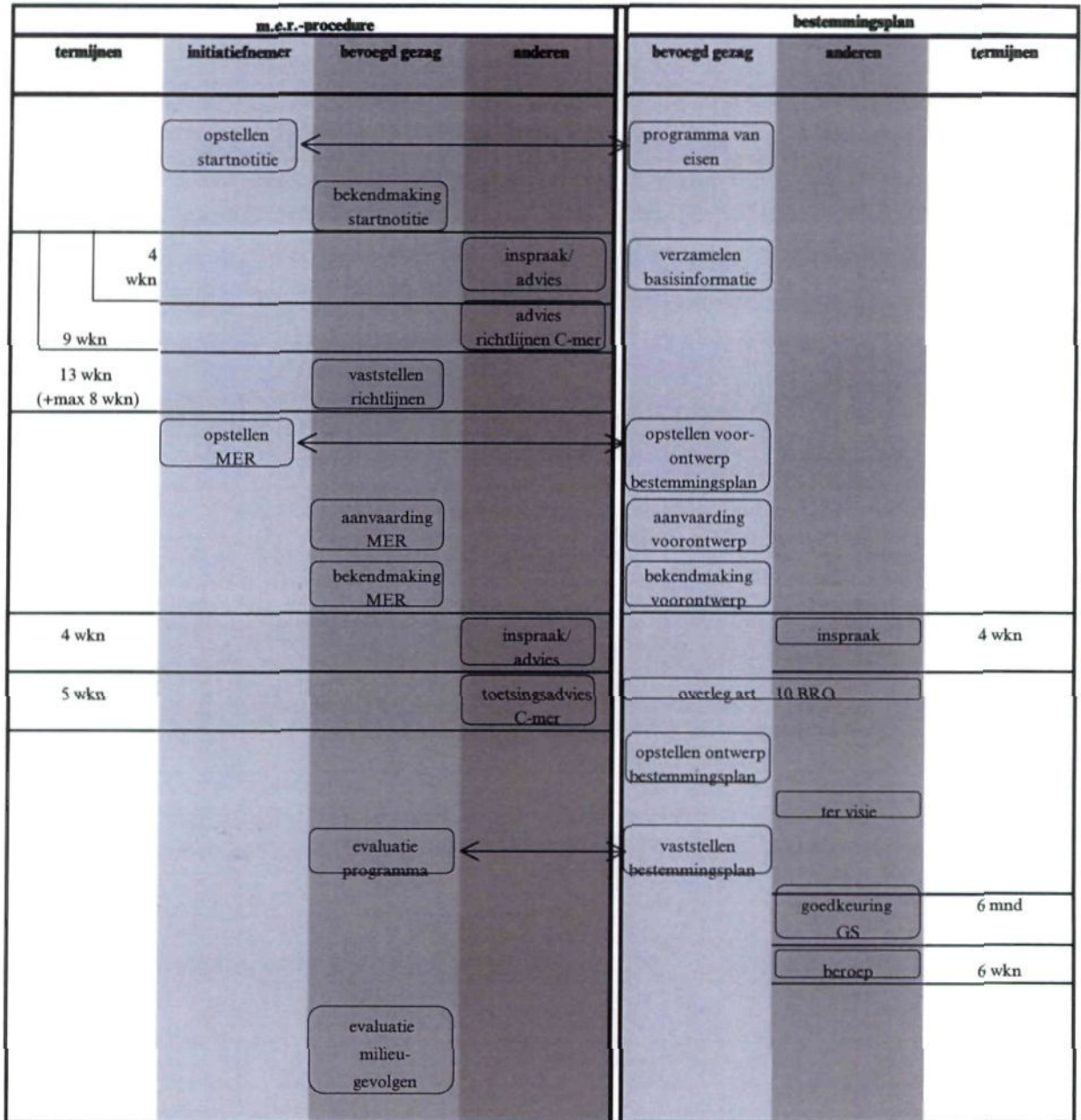
Voor het gebied zijn inventarisaties gedaan van flora en fauna. In het MER zullen deze inventarisaties worden gebruikt bij de beschrijving van de huidige situatie en bij de effectbeschrijving.

Bestaande natuurwaarden vormen uitgangspunt voor het ontwerp. Getoetst wordt in hoeverre de golfbaan, met nieuwe waterpartijen en beplanting, van invloed is op deze waarden. Daarnaast wordt ingegaan op mogelijke effecten inzake verdroging, eutrofiëring en versnippering.

- *Verkeer*

De wijze van ontsluiting hangt nauw samen met de locatie van het clubhuis. De plaats van de ontsluiting zal in nauwe samenhang met de verkeersveiligheid op de bestaande wegen worden beschouwd. Tevens wordt ingegaan op effecten van verkeer in de aanlegfase (bouwverkeer) en in de gebruiksfase.

Bijlage 1:
Procedure m.e.r. en bestemmingsplan

Bijlage 2:
schematisch overzicht van een hole

In het kort worden hier de belangrijkste golftermen in een figuur weergegeven:

Schematische weergave van een hole

De driving range, is de oefenbaan, waar machinaal afgeslagen ballen geraapt worden.

Waterpartijen zijn noodzakelijk als speeltechnisch element van de golfbaan en hebben een functie in het waterhuishoudkundig systeem.

Hazards zijn hindernissen in de baan, zoals bunkers, vijvers of sloten.

De Rough is een ruig begroeid gebied; het stelt nauwelijks eisen zodat de natuurlijke begroeiing gehandhaafd kan blijven.

Semi-rough is het overgangsgebied tussen fairway en rough, met halflang gras; gemiddelde grashoogte 60 mm.

Fairway is de grasbaan; de gemiddelde breedte is 40 m (lengte variabel); begroeiing moet maaibaar zijn; gemiddelde grashoogte 20 mm.

Tee is de afslagplaats; gemiddeld 300 m², bestaande uit verschillende afslagpunten. Het dient een gesloten grasmat te bezitten die kort gemaaid wordt (gemiddeld 15 mm). Een vlak oppervlak is gewenst, evenals een eventueel verhoogde ligging (circa 1% hellingpercentage).

De **Voorgreen** is de zone voor en rond de green; gemiddelde grashoogte 15 mm.

Met de **Green** wordt bedoeld het grasveld rond de hole; gemiddeld 500 m². Deze dient een gesloten grasmat (gemiddelde grashoogte 5 mm) te bezitten, waaraan speciale eisen worden gesteld (graszaadmengsel, drainage, samenstelling ondergrond). Gerelateerd aan het spelschema komen glooiingen in het oppervlak voor (tevens van belang voor afstromend water).

De **Bunker** is een natuurlijke of kunstmatige ophoging met een 1 à 2 m diepe afgraving, aangevuld met een laag puur scherp zand.

Het **Hole** is het eindpunt van het spel, de put. Tevens de naam voor iedere baan afzonderlijk.

Het **Dogleg point** is het draaipunt op de ideale speellijn.

Bijlage 3:
Geraadpleegde literatuur

- Gemeente Slochteren, 1997. *Bestemmingplan Buitengebied (herziening 1997)*.
- Gemeente Slochteren, 1994. *Bestemmingsplan Steendam-kern / Schildmeer*
- Geoconsult Noord, 1997. *Ontgraven grond ten behoeve van een recreatieplas aan de Damsterweg nabij Steendam, geotechnische en geohydrologische adviezen.*
- Grontmij, 1996. *Handboek voor natuur op golfbanen*
- Ministerie van VROM, 2001. *Vijfde Nota over de Ruimtelijke Ordening: Ruimte maken, Ruimte delen.* (Ontwerp PKB).
- Nederlandse Golf Federatie (NGF), 1998. *Vademecum 1998.*
- Oranjewoud, 2000. *Landschaps- en groenvisie Gemeente Slochteren.*
- Provinciale VVV Groningen, 2000. *Raamplan Recreatie en Toerisme gemeente Slochteren.*
- Provincie Groningen, juni 2000. *Provinciaal Omgevingsplan Groningen.*
- Provincie Groningen, 1999. *Herinrichting Midden Groningen.*
- Stuurgroep Regio Groningen-Assen 2030, 1999. *Regiovisie Groningen-Assen 2030 (concept).*
- Verdonk, Otten, Dik & Wiegerinck en Grontmij, 1988. *Behoeftte-onderzoek Golfsport in Nederland.*
- Vergoossen, Th.W.M., Velde van der B.M.R., 2000. *Ontwikkeling van het aantal golfers tot 2005.* Katholieke Universiteit Nijmegen.